

Péntek Imre

„Tiszta formákkal hazudni
nem lehet.”

Király Ferenc szobrászművész
hetven évére

A határok mentén kanyargósak az utak. Nemcsak a telepviszonyok miatt. Ezen a vidéken a sorsok, életpályák is néha fura kanyarokat tesznek, míg céljukat elérik. Király Ferenc is azon határon túli magyarok közé sorolható, aki a lábát nem tette ki szülővidékéről, a Muravidékről, mégis négy ország állampolgára lett. A Jugoszláv Királyságban született, gyermekkorát Magyarországon töltötte, a visszacsatolás időszakában, majd 1945 után a jugoszláv szövetségi államban találja magát. 1990-től pedig az önállósult Szlovénia megbecsült polgára. Aligha gondolta volna az alsólakosi gyerek, aki különben 1936. április 28-án látta meg a napvilágot, hogy a viharos esztendő, a magyar származás, a nehéz családi sors ellenére sikerül kitörnie, komoly tanulmányokat folytatnia és a lendvai Mayer (Zala) György utóadaként – aki a századforduló Budapestjét hódította meg műveivel - Jugoszlávia (Szlovénia) számos elismerésben részesült szobrászművésze lesz. A kulcsszó ehhez a magasra ívelő pályához: a tehetség. S a nálunk sem ismeretlen, szocialista típusú tehetséggondozásnak köszönhetően ez a tehetség nem kallódott el, egyre magasabb szintű kiképzést nyert. Igaz, nem kis nehézségek közepette, de elvégezte a Ljubljana-i Iparművészeti Iskolát, majd felvételt nyert a Ljubljana-i Képzőművészeti Akadémiára. A hatvanas évekről van szó, amikor nálunk a szocreál kánon uralma elnyomott minden más irányzatot, kifejezőmódot, míg Jugoszláviában maximális érvényesülhettek a modern művészet irányzatai. Király Ferenc is elmesélte, hogy a klasszikus szobrászat elsajátításával párhuzamosan, egyszerre és egy időben, nonfiguratív plasztikákat faragott. A Ljubljana-i Képzőművészeti Akadémián Francisek Smerdu szobrászművész volt a mestere, a Zágrábi Képzőművészeti Akadémián Frane Krsinic professzor mellett folytatott tanulmányokat. Janez Balazic írja róla 1992-es katalógus-előszavában: „Tanulmányi éve során Király alapos tudást szerzett a szobrászati szakma és alkotómunka alapjairól és mindörökké magáévá tette a szobrokban való kifejező gondolkodást.”. 1964-ben szerezte meg diplomáját. A zágrábi akadémián ismerkedett meg a chicago-i festőnövendékekkel, Suzanne Moss-szal, akiben nem csak feleséget, hűséges alkotótársat is talált. Vele indult el arra a csábító út-

Király Ferenc

ra, Amerikába, Chicago-ba, amely szándékuk szerint új egzisztenciális és művészi lehetőségeket kínált volna mindkettőjüknek. Azonban a vietnámi háború belezavart elképzeléseikbe: Király Ferencnek kalandos úton szöknie kellett az amerikai behívó elől. Így tértek vissza Jugoszláviába, Lendvára, ahol kezdetben a tanítás jelentette számukra a megélhetést. Az új kihívást a lendvai vár megürülése, múzeummá és galériává való átalakítása jelentette, majd 1973-ban a művésztelep elindítása. Király Ferenc igazgatása alatt mind a két program sikeresen elindult, s több mint húsz év alatt egy új intézmény és számos értékes kiállítás született az egykori Bánffy kastély gyönyörűen helyreállított termeiben. „A lendvai művésztelep... fennállása során belevésődött a vidék kulturális-képzőművészeti öntudatába...” – írta Tanja Simonka, fiatal szlovén művészettörténész a művésztelep 30 éves katalógusának előszavában. Azt hiszem, ennél nagyobb elismerés nem illetheti azt a tevékenységet, amelynek irányítója, aktív alkotója Király Ferenc volt. 1994-es nyugdíjba vonulása után is szinte minden művésztelepen jelen van, szakmai felkészültségével, tapasztalataival és egyre érettebb műveivel.

A zalai-vasi művészek is sokat profitáltak abból, hogy kezdettől fogva meghívást kaptak a lendvai – idővel nemzetközivé bővült – művésztelepre. Zalából Németh János, Szabolcs Péter, Szekeres Emil, Bedő Sándor, Budaházi Tibor, Frimmel Gyula, Nemes László, Kotnyek István és Ludvig Zoltán nevét említhetjük elsősorban, Vasból Krieg Ferenc, Benkő László, Lakatos József, Szokolszky Miklós,

Mészáros György szerepeltek a meghívottak között, némelyikük többször is. A részvétel egy kicsit a világra való nyitást jelentette, a tájékozódást a kortárs nemzetközi képzőművészeti életben. Végző soron, hogy a lendvai művésztelep számon tartott közép-európai, majd európai műhelyé, fórummá vált, az itt kialakult szellemiségnek köszönhető.

Király Ferenc pályája azért szerencsés, mert annak ellenére komolyan vette a klasszikusok örökségét, a művészet és igényességét, az érzékeny figuratív gondolkodást, hogy az ötvenes évek végétől Ljubljanában az iparművészeti főiskolán, fiatal szobrászként, az avantgarde formanyelvet úgyszólván anyanyelvként sajátította el, használta. Ez a sajátos „kettős látása” mindmáig megmaradt. Bár az utolsó évtizedekben inkább nonfiguratív plasztikák kerültek ki a keze alól, ha alkalma nyílik, képes olyan alkotások megformálására, mint a lendvai Szent István király szobor.

Plasztikái – akár kőből, akár fából készülnek – „megfeszített formák”. Mintha valamilyen erő mozgatná az anyagot, s ennek a hatásnak a legdrámaibb pillanatában rögzülne az elkészült mű. Gyűrődések, hajlatok, ívek fonódnak egymásba, növényi, állati és emberi formációk tűnnek elő, játsszák el szemünk előtt különös metamorfózi-

sukat. Ez a sejtelmes többértelműség lengi körül Király plasztikáit, melyek végletes stilizációjukban is a szerves anyag, az „élan vital” végső, lényegi motívumaira egyszerűsödött megnyilatkozásai. Gondolok itt olyan műveire, mint a Lebegés, Begömbölyödve, Érintés, Egyben. Míg előbbieket a nyolcvanas évek „termésére” jellemzőek, addig a Kibontakozás (2002), Jel, Rügy (2003), Origó (2004) a legutóbbi korszak jellegzetes alkotásai.

Művei olykor ősi jelképek, szimbólumok hordozói, teremtményei gyakran mitikus lényekre vezethetők vissza. Egyik legjobb kritikusa, Benedek Katalin figyelt fel erre. A mag, a rügy, a bimbó, a tojás – az életkezdet hordozói. A szerelemnyílás és a „születés kapuja” ugyancsak jellegzetes formációi plasztikáinak. Ez a mágikus szemlélet főként színezett fa plasztikáiban jelenik meg. Lényei az erő és hatalom jelképével, szarvval vannak ékesítve. Taurusai változatosságukban is megejtőek. Érdekes módon, itt már nem érvényesül az egy tömbből való kialakítás szobrászi elve, szertelen, játékos, aszimmetrikus, fura alakzatok sorakoznak elénk ebből az alkotói korszakából. Érezni bennünk némi „japános” hangulatot, erre utal a lakk használata, de frivol, groteszk humor sem idegen tőlük. S még nem beszéltünk köztéri munkáiról, amelyek Szlovéniában és Magyarországon találhatóak. Ezek a többnyi-

Király Ferenc munka közben a 30. Lendvai Művésztelepen 2002-ben.

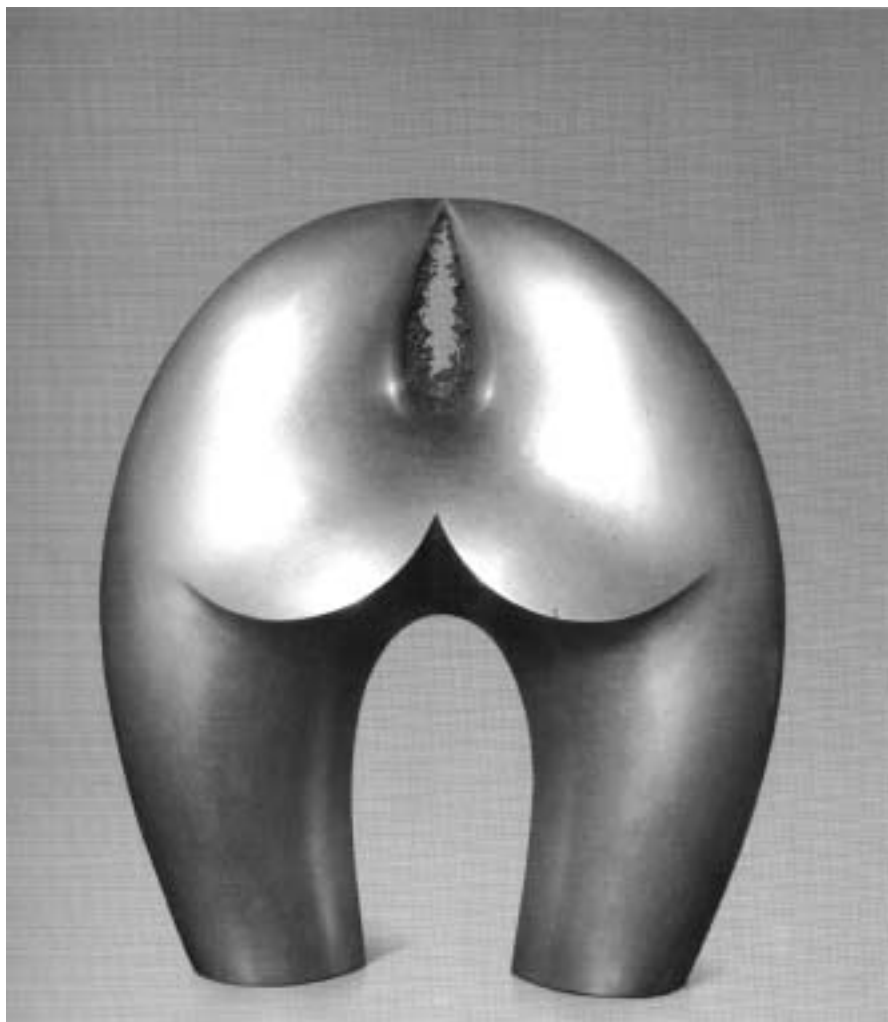
re igen kemény kőből faragott monumentumok szobrászatának igen jelentős vonulatát alkotják.

A kilencvenes években szükségét érezte, hogy az anyaországban is jobban megismerjék: különböző összetételű anyagból kiállítását láthattuk Zalaegerszegen, Nagykanizsán, Keszthelyen, Sárváron, Sopronban, Kaposváron, 1996-ban pedig a Szombathelyi Képtárban rendeztek retrospektív tárlatot műveiből, 60. születésnapja alkalmából. Ebben az időben megpályázta, hogy bekerüljön a budapesti Vigadó Galéria programjába, de sajnálatos módon ez akkor nem sikerült. Talán az idén, tíz évvel később, erre is sor kerül.

Sokoldalú, gazdag szobrászi pályája azonban nem maradt figyelmen kívül idehaza sem. A szakma és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 2005-ben Munkácsy-díjjal ismerte el munkásságát. Határon túli magyar művészként kevesen kapták meg ezt a magas kitüntetést.

Király Ferenc szobrászatát – a jugoszláv és szlovén díjak után – végre itthon is rangján értékelik.

1996-ban közös kiállítás-sorozatot rendeztek a kollégával és barátával, Németh János keramikumművésszel. Katalógus is jelent meg ez alkalommal. A már említett Benedek Katalin írta ebben Király Ferencről: „...élethelyzetéből adódóan ambivalens személy, identitás zavar nélkül. Azonosan tartozik két nemzethez, jobban beszél szlovénül, de szebben magyarul. Egyetemes intellektus.”. Hozzátehetnénk: európai is. S kettős identitása megszenvedett, kiküzdött érték. Amiért külön elismerés jár neki. A hátrányokkal súlyozott „határhelyzetet” előnyé tudta változtatni. S ifjúkori álmát beteljesítve – célhoz ért. Egyik beszélgetésünkkor mondta: „Tiszta formával hazudni nem lehet.”. A tiszta formák bűvöletében alkot immár több évtizede, varázslatos művek születnek vésője nyomán. Kívánunk neki még sok, sikerrel teli évet, tonnás költömböket megfaragásra, s szebbnél szebb műveket. Legyen emlékezetes ez a jeles dátum, a születésnapjé.

Jel - 2005.
bronz
53x46x18 cm